

Vedtatt av studieutvalget 01.04.05 (SU 12/04 - DL 200200704-67) jf. studieplan for mastergraden i rettsvitenskap. Endret ved sak SU 54-11, SU 30-12, SU 40-12, SU 12-13, SU 59-13, 94-13, 95-13, 24/15, SU 19/16, SU 5/17, SU 14/17, SU 15/17, FS 24/17, SU 64/18 og SU 74/18. Noe som bør oppdateres her ?

Fjerde avdeling utgjør fjerde året på masterstudiet i rettsvitenskap. Avdelingen er bygget opp rundt menneskerettigheter, rettergang og strafferett. Avdelingen består av metode- og perspektivfag (15 sp), samerett (5 sp), strafferett (15 sp), rettergang (20 sp) og obligatorisk praksis på fire uker med innlevering av praksismappe og deltakelse på praksisseminar~~rapport~~.

Eksamen og arbeidskrav

JUR-300x 5 studiepoeng – skriftlig hjemmeeksamen i de semiobligatoriske emnene Rettssosiologi, Komparativ rett og Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv

JUR-300x 25 studiepoeng – 4. avdeling skriftlig hjemmeeksamen med muntlig prøve

JUR-300x 15 studiepoeng – 4. avdeling skriftlig skoleeksamen

JUR-300x 15 studiepoeng – skriftlig skoleeksamen

I begynnelsen av høstsemesteret på 4. avdeling avholdes eksamen i de semiobligatoriske emnene JUR-300x Rettssosiologi, JUR-300x Komparativ rett og JUR-300x Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv, som inngår som en del av Metode- og perspektivfaget på avdelingen.

For å fremstille seg til eksamen i de semiobligatoriske emnene JUR-300x Rettssosiologi, JUR-300x Komparativ rett og JUR-300x Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv, kreves at alle eksamener på 3. avdeling er bestått. Studenter som har avlagt kontinuasjonseksamen eller utsatt prøve i emner på 3. avdeling, men hvor endelig sensur ikke foreligger, kan likevel fremstille seg til eksamen i de semiobligatoriske emnene. Eksamen i disse emnene avvikles som en hjemmeeksamen over halvannen dag. Besvarelsen må ikke overstige 8 sider. Formkravene er de samme som gitt i Eksamensreglement for 1.-4.-avdeling i graden Master i rettsvitenskap § 7. Vurderingsuttrykket er «bestått/ikke bestått». Kontinuasjonseksamen avholdes i samme semester som ordinær eksamen og med samme eksamensordning.

Ved avslutningen av 4. avdeling avholdes en skriftlig hjemmeeksamen over 4 dager med etterfølgende muntlig (JUR-300x) og to skriftlige skoleeksamener (JUR-300x og JUR 300x) på seks timer. For å fremstille seg til disse eksamenene må eksamen i et av de semiobligatoriske emnene JUR-300x Rettssosiologi, JUR-300x Komparativ rett og JUR-300x Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv være bestått. Vurderingsuttrykket på JUR-300x, JUR-300x og JUR-300x er karakterskalaen A-F, jf. §§ 7 og 8 i eksamensreglement for 1.-4. avdeling.

Det er adgang til å kontinuere for studenter med studierett, jf. siste ledd i §§ 8 og 9 i eksamensreglementet for 1.-4. avd. master.

Senest innen en uke før vårens eksamener på avdelingen må studentene på 4. avdeling ha gjennomført og fått godkjent en muntlig presentasjon og JUR-3005 Obligatorisk utplassering i praksis. Se eksamensreglementet for graden master i rettsvitenskap § 4 og Reglement for JUR-3005 Obligatorisk utplassering i praksis § 7-1.

~~Avdelingen avsluttes med en hjemmeeksamen og to skoleeksamener.~~ På fjerde avdeling stilles det større krav til både muntlig og skriftlig fremstilling av rettslige resonnementer enn på de tidligere avdelinger.

Metode- og perspektivfaget (15 sp)

Metode- og perspektivfaget utgjør til sammen 15 studiepoeng, og er sammensatt av følgende elementer:

1. a) Juridisk metodelære (2 sp)
2. b) Etikk (2 sp)
3. c) Menneskerettigheter (6 sp)
4. d) Rettssosiologi, komparativ rett eller rettsfilosofi i et metodisk perspektiv (5 sp).
Studentene skal velge ett av disse ~~to~~tre fagene.

Juridisk metodelære (2 sp)

1) Faglig innhold

Juridisk metode er et gjennomgående tema på masterstudiet. På 4. avdeling bygger faget på læringsutbyttet fra tidligere avdelinger. Det skal gi en dypere innsikt i og forståelse for metodiske problemstillinger. De spesielle metodespørsmålene som oppstår i de øvrige fagene på 4. avdeling står sentralt. Oppmerksomheten rettes særlig mot legalitetsprinsippets betydning i strafferetten og forholdet mellom norsk intern rett og folkerett (inkorporert og ikke-inkorporert). Studier av hvordan norske domstoler anvender internasjonale regler inngår også i faget.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om grunnlaget for og innholdet i legalitetsprinsippet i strafferetten
- avansert kunnskap om forholdet mellom folkerett og norsk intern rett
- god kunnskap om hvordan norske domstoler anvender internasjonale regler

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- anvende det strafferettslige legalitetsprinsippet i juridisk argumentasjon.
- anvende den juridiske metode for å harmonisere folkerett og norsk intern rett, og for å løse motstrid mellom folkerett og norsk intern rett

- redegjøre for hvordan norske domstoler anvender internasjonale regler

3) Pensum

- Thomas Frøberg, Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet. JV 2015, s. 46-71. [Link til artikkel HER](#)
- Jens Edvin A. Skoghøy, Norske domstolars lovkontroll i forhold til inkorporerte menneskerettigheter, LoR 2002, s. 337-354. [Link til artikkel HER](#)
- Finn Arnesen og Are Stenvik, Internasjonalisering og juridiske metode. Særlig om EØS-rettens betydning i norsk rett. 2. utgave. Universitetsforlaget 2015, punkt 3.2. **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**
- Mads Andenæs og Andreas Motzfeldt Kravik, Norske verdier og EMK. LoR 2010, s. 579-599. [Link til artikkel HER](#)

Etikk (2 sp)

1) Faglig innhold

Etikk er et gjennomgående tema på masterstudiet. Formålet er å gi studentene et grunnlag for å identifisere og resonnere over etiske problemstillinger som oppstår i arbeidssituasjonen som jurist. På 4. avdeling er hovedvekten lagt på yrkene påtalejurist, dommer og forsvarsadvokat.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om hvilke situasjoner som kan inneholde etiske problemstillinger innenfor yrkene påtalejurist, forsvarsadvokat og dommer
- avansert kunnskap om regler knyttet til slike situasjoner

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere, analysere og ta stilling til etiske problemstillinger som kan oppstå innenfor yrkene påtalejurist, dommer og forsvarsadvokat

3) Pensum

- Arne Fanebust; Nadia Hall; Nils Erik Lie; Tor-Geir Myhrer; Anne Lise Rønneberg; Petter Chr. Sogn og Henrik Syse: Juss og etikk. Følgende artikler i boken er pensum:
  - God påtaleskikk
  - Korrekt og ukorrekt dommeratferd i og utenfor rettssalen
  - Aktuelle problemstillinger sett fra forsvarsadvokatens ståsted
- Johs. Andenæs: Ridder for rettferdighet eller leiesoldat for kjeltringer, i Johs. Andenæs, Etter overveielse, Artikler i utvalg, 1983-1992, s. 99-115. **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**
- Johs. Andenæs: God Åklagarsed, i Johs. Andenæs, Etter overveielse, artikler i utvalg, 1983-1992, s. 88- 97. **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**

Menneskerettigheter (6 sp)

1) Faglig innhold

Faget menneskerettigheter bygger videre på innføringen i folkerett på første avdeling, og uttyper den kunnskap studentene har fått om noen sentrale menneskerettigheter på første og andre avdeling. Menneskerettighetene hører under den spesielle del av folkeretten. De har sitt historiske utspring i naturretten, og bygger på at alle mennesker har visse ukrenkelige rettigheter. Disse rettighetene kommer regelmessig i konflikt med nasjonalstatenes prioriteringer og oppfatninger. Det er et statsansvar å gjennomføre menneskerettighetene i nasjonal rett og å påse at de følges. Faget tar opp utvalgte menneskerettigheter slik de kommer til uttrykk i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 1950 (EMK) med tilleggsprotokoller (TP). Det legges særlig vekt på vernet mot vilkårlig frihetsberøvelse og andre frihetsinnskrenkninger (EMK art. 5), retten til rettferdig rettergang (EMK art. 6), legalitetsprinsippet (EMK art. 7), retten til privatliv og familieliv (EMK art. 8) og vernet mot gjentatt straffeforfølgelse (EMK art. 7, TP art. 4). I faget inngår også et praktisk-metodisk element; å finne frem til og anvende internasjonale kilder.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om særegne metodiske forhold på menneskerettighetenes område, herunder betydningen av Den europeiske menneskerettighetsdomstols (EMD) praksis
- avansert kunnskap om innholdet i vernet mot vilkårlig frihetsberøvelse, retten til rettferdig rettergang, legalitetsprinsippet, retten til privatliv og familieliv og vernet mot gjentatt straffeforfølgelse
- avansert kunnskap om menneskerettighetenes innvirkning på norsk rett
- god kunnskap om menneskerettighetenes utvikling og plass i folkeretten

- kunnskap om EMDs organisasjon og saksbehandling

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere og løse menneskerettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte
- redegjøre for forholdet mellom internasjonale menneskerettigheter og norsk rett

3) Pensum

- Jørgen Aall: Rettsstat og menneskerettigheter, 5. utgave 2018, s. 115-145, s. 214-218, s. 249-255, s. 358-539 (236 sider).
- Karen Reid, A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 4. utg. (Sweet & Maxwell, London 2011), kapittel A: Procedure before the European Court of Human Rights, s. 7-20. (på side 20 frem til temaet "interim relief".) **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**

Rettssosiologi (5 sp)

1) Faglig innhold

Rettssosiologiens hovedproblemstillinger er samfunnsforholdenes innvirkning på retten, rettens innvirkning på samfunnsforholdene og vekselvirkningen mellom disse. Endringer i samfunnsforholdene kan medføre endringer i rettsregler og argumentasjonsmønstre i rettsanvendelsen. Et annet tema er hvorvidt rettsreglene realiserer målene lovgiver ønsker å oppnå. Faget tar også opp aktuelle rettssosiologiske debatter. I tillegg er en analyse av juristers rolle i samfunnet omfattet.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått ~~fjerde avdeling~~emne har studenten:

- avansert kunnskap om rettssosiologiens hovedproblemstillinger
- avansert kunnskap om juristprofesjonens rolle i samfunnet
- kunnskap om forskjellige måter å drive rettssosiologisk forskning på
- kunnskap om sentrale rettssosiologiske debatter

Ferdigheter

Etter bestått fjerde-avdelingen kan studenten:

- identifisere og diskutere rettssosiologiske problemstillinger, herunder ved å anvende rettssosiologiske undersøkelser
- selvstendig vurdere juristprofesjonens rolle i samfunnet
- benytte rettssosiologiske hensyn i juridisk argumentasjon

Generell kompetanse

Etter bestått emne kan studenten:

- forstå og forklare sentralt fagstoff om rettssosiologiske teorier, problemstillinger og empiriske undersøkelser
- løse problemstillinger i faget individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettssosiologiske resonnementer på en tydelig og presis måte, til fagfellesskapet og allmennheten

3) Pensum

- - Matthias Baier, Måns Svensson og Ida Nafstad, «Understanding Sociology of Law», Studentlitteratur Lund 2019, s. 9-102 (93 sider)
  - Thomas Mathiesen Retten i samfunnet (2011)
    - a. Kap II: 2.1.3 og 2.1.4 s. 61-84 (23 sider)
    - b. Kap II: 2.2.3 og 2.2.4 s. 92-101 (9 sider)
    - c. Kap II 3.3 og 3.4 s. 119-133 (14 sider)
    - d. Kap II 5 s. 140-164 (24 sider)
    - e. Kap III 3.1, 3.2 s. 176-213 (37 sider)

(Kompendium tilgjengelig i Canvas).

Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv (5 sp)

1) Faglig innhold

Rettsfilosofi i et metodisk perspektiv omhandler jussens grunnspørsmål. Faget har tre hovedtemaer. Det første temaet er *Hva er rettsfilosofi?* Temaet bygger på refleksjon rundt spørsmålene om hva rett er, hvordan vi får kunnskap om retten og hvordan retten kan legitimeres. Studentene blir orientert om sentrale rettsfilosofiske posisjoner. Denne delen er kortfattet og er ment som introduksjon til fagets andre og mest sentrale del. Det andre hovedtemaet er *Rettsfilosofi og juridisk metode*. Temaet bygger på diskusjoner om grunnleggende sider ved den juridiske metoden og på sammenhengen mellom rettens grunnlagsproblemer og juridisk metode. Det tredje hovedtemaet er *Rettsfilosofi og*

fagdebatt. Temaet omfatter aktuelle rettsfilosofiske diskusjoner i sammenheng med straff, menneskerettigheter og feministisk rettsteori.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde-avdelingen har studenten:

- avansert kunnskap om mangfoldet i debatten om Eckhoffs rettskildemodell, eller annerledes sagt, om den rettsrealistiske rettskildelære
- god kunnskap om rettslig argumentasjon og rettslig rettferdiggjørelse av avgjørelser
- kunnskap om hva som påvirker våre syn på spørsmålene om hva rett er, hvordan vi får kunnskap om retten og hvordan retten kan legitimeres
- kunnskap om grunnleggende sider ved den juridiske metoden og om sammenhengen mellom rettens grunnlagsproblemer og juridisk metode
- kunnskap om noen dagsaktuelle fagdebatter innom feltet

Ferdigheter

Etter bestått fjerde-avdelingen kan studenten:

- forklare hva som påvirker våre syn på spørsmålene om hva rett er, hvordan vi får kunnskap om retten og hvordan retten kan legitimeres
- diskutere grunnleggende sider ved den juridiske metoden og reflektere over sammenhengen mellom rettens grunnlagsproblemer og juridisk metode
- bedrive selvstendig metodisk tenkning og kunne evaluere kvaliteten på juridisk argumentasjon i større grad
- ~~forklare og kritisk reflektere over de problemstillinger og den argumentasjon som tematiseres i pensum~~

Generell kompetanse

Etter bestått emne kan studenten:

- forstå og forklare rettsfilosofiens sentrale problemstillinger og argumentasjon, slik som den tematiseres i pensum
- løse problemstillinger i faget individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettsfilosofiske resonnementer på en tydelig og presis måte, til fagfellesskapet og allmennheten.

3) Pensum

- Del I Innledning til kompendium i rettsfilosofi og Hva er rettsfilosofi
  - Innledning av Dag Michalsen, Eva Maria Svensson og Kristine H. Korsnes. **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**
- Del II Rettsfilosofi og juridisk metode
  - Askeland, Bjarte, Rettskildelærens utvikling i rettsteoretisk belysning, Jussens Venner 2003 s 8-23.
  - Bernt, Jan Fridthjof, Det juridiske fortolkningsfellesskap som referanseramme for avgjørelse av juridiske tvilsspørsmål, Arbeid og rett: festskrift til Henning Jakhellns 70-årsdag 2009 s. 31-43. **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**
  - Bernt, Jan Fridthjof, Hva skjedde med rettsrealismen?, Jussens Venner 2014 s. 139-161.
  - Blandhol, Sverre, Pragmatismens aktualitet i rettsvitenskap og rettsanvendelse, TfR 2004 s. 365-390.
  - Graver, Hans Petter, Keiserens garderobe: Eckhoffs rettskildelære og utfordringer fremover, Tidsskrift for rettsvitenskap 2000 s. 429-476.
  - Graver, Hans Petter, Fornuft og følelser - om klassisk retorikk som modell for moderne juridisk metode, Tidsskrift for Rettsvitenskap 2007 s. 527-562.
  - Kinander, Morten, En kritisk vurdering av moderne hermeneutisk rettsteori, Retfærd nr. 103, 2003 s. 14-22.
- Del III Rettsfilosofi og fagdebatt
  - Straff: Jacobsen, Jørn RT, Fiksjon utan moral eller konstruksjon utan verdi? Om det ideologiske grunnlaget for straffansvar for juridiske personar, Tidsskrift for strafferett, 2009, s 43-74.
  - Feministisk rettsteori: Jørgensen, Stine, Feministisk rettsteori, Retfilosofi i Centrale tekster og temaer, Ole Hammerslev og Henrik Palmer Olsen (red.), Hans Reitzels Forlag, København 2011, s. 665-683 (*uten referanseliste t.o.m. s. 680*). **(Kompendium tilgjengelig i Canvas).**

Komparativ rett (5 sp)

1) Faglig innhold

Komparativ rett er en inngangsport til forståelse og samarbeid mellom ulike rettssystemer. I komparativ rett beskriver, sammenligner og analyserer man ulike (nasjonale) rettssystemer. Formålet er å lære hvordan ulike rettssystemer er bygget opp, herunder hvordan historiske, kulturelle og samfunnsmessige faktorer kan forklare likheter og forskjeller, samt hvilket samspill som finner sted mellom ulike rettssystemer. I tillegg gis en innføring i rettskomparativ metode.

I faget fokuseres det på de kontinentaleuropeiske rettskretsene som de tyske og franske utgjør (altså civil law), og de engelske og amerikanske rettskretsene (common law) og den nordiske rettskretsen, representert av Finland.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde-avdelingemne har studenten:

- aAvansert kunnskap om de sentrale trekkene ved og skillet mellom civil law og common law-systemer slik disse opptrer i amerikansk, engelsk, fransk og tysk rett
- aAvansert kunnskap om nordisk rett
- kKunnskap om hva en rettskultur er og hvordan den blir formet

Ferdigheter

Etter bestått fjerde-avdelingemne kan studenten:

- iIdentifisere og diskutere likheter og forskjeller mellom ulike lands rett, herunder begrunne hvordan disse har oppstått
- iIdentifisere og diskutere særtrekk ved den norske rettskulturen og rettssystemet
- BBruke begrepet rettskultur for å analysere karakteren av et visst lands rett

Generell kompetanse

Etter bestått emne kan studenten:

- forstå og forklare rettskulturelle sammenhenger og særtrekkene ved norsk rettskultur i sammenligning med andre land
- løse problemstillinger i faget individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettskulturelle resonnementer på en tydelig og presis måte til fagfellesskapet og allmennheten

3) Pensum

- Søren Koch & Jørn Øyrehagen Sunde (red.), Comparing Legal Cultures, Revised and Extended 2nd Edition. Fagbokforlaget 2020.
  - Kapittel 2, s. -23-38
  - Kapittel 6, s. 149-186
  - Kapittel 8, s. 221-267
  - Kapittel 10, s. 333-386

- Kapittel 13, s. 471-509
- Kapittel 16, s. 636-695

Samerett (5 sp)

1) Faglig innhold

Samerett bygger på innføringen i folkerett fra første avdeling. Faget tar opp rettslige problemstillinger som berører samene i egenskap av å være et urfolk. Det dreier seg særlig om spørsmål som går på tvers av den tradisjonelle inndelingen av rettsområder. Faget omhandler tema fra folkerett, nasjonal rett og samisk rett, der samenes kollektive og individuelle rettigheter er sentrale. I tillegg behandles de særskilte problemstillinger som gjør seg gjeldende for ett folk uten egen stat, og med en rettskultur som avviker fra den stat de tilhører. De særskilte metodiske problemstillinger som oppstår i møtet mellom samisk og norsk rettskultur behandles også.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om de metodiske problemstillinger som er særegne for sameretten
- avansert kunnskap om samenes selvbestemmelsesrett som urfolk
- avansert kunnskap om retten til land, vann og naturressurser i samiske områder, herunder diskusjonen om eiendomsretten til indre Finnmark og reglene om vern mot inngrep i samiske bruksområder
- god kunnskap om reindriftsrett, særlig dens grunnlag og erstatningsrettslige vern
- god kunnskap om språkrettigheter

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere og analysere samerettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte
- redegjøre for begrunnelsen for samiske rettigheter
- redegjøre for de tolkningsspørsmål lovgivningen, herunder sameloven og finnmarksloven, reiser
- analysere de menneskerettslige spørsmål som kulturmøtet mellom det norske storsamfunn og det samiske urfolket aktualiserer

3) Pensum

- Susann Funderud Skogvang: Samerett, 3. utgave 2017,
  - Kapittel 1; punkt 1.3 (s. 21 - s. 25)

- Kapittel 2; punkt 2.3 (s. 52 - s. 59)
- Kapittel 3-9 (s. 63 - s. 256)
- Kapittel 10; punkt 10.1 og 10.2 (s. 257 - s. 263) og punkt 10.4 og 10.5 (s. 266 - s. 278)
- Kapittel 11 (s. 304-s. 318)

Strafferett (15 sp)

1) Faglig innhold

Strafferett deles tradisjonelt inn i en alminnelig og en spesiell del. Den alminnelige delen omfatter rettsregler som er felles for alle straffebestemmelser: vilkår for å straffe (ansvarslæren), samfunnets reaksjoner på straffbar adferd (reaksjonslæren) og fullbyrdelsen av reaksjonene (fullbyrdeslæren). Hovedvekten i faget ligger på ansvarslæren, som omfatter kravet til lovstridig handling, fravær av straffrihetsgrunner, subjektiv skyld og tilstedeværelse av personlige forutsetninger for straff. Den spesielle strafferetten omfatter utvalgte straffebud innen volds-, sedelighets- og formuesforbrytelser. Faget tar også opp reglene om anvendelse av flere straffebud på samme handling (konkurrens), og går noe inn på årsaker til kriminalitet, straffens formål og virkning.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om særegne metodiske forhold på strafferettens område, herunder ved tolking av straffebud
- avansert kunnskap om ansvarslæren
- avansert kunnskap om utvalgte straffebestemmelser som er satt til å verne liv, legeme og helbred
- avansert kunnskap om utvalgte sedelighetsforbrytelser
- avansert kunnskap om utvalgte formuesforbrytelser
- avansert kunnskap om foretaksstraff
- god kunnskap om konkurrens
- kunnskap om og teorier om straffens formål og berettigelse

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere og løse strafferettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte
- forklare strafferettens plass i rettssystemet, straffelovgivningens oppbygning og sammenhengen mellom strafferett og straffeprosess

- redegjøre for forholdet mellom strafferett, statsforfatningsrett og folkerett, herunder menneskerettigheter.
- redegjøre for begrunnelsen for straff og ulike straffeteorier.

3) Pensum

- Ståle Eskeland og Alf-Petter Høgberg: Strafferett, 5. utgave. Oslo 2017 kap. 2 pkt. 2.4 og 2.5, kap. 3, kap. 4, kap. 7, kap. 8, kap. 9, kap. 10, kap. 11, kap.12 med unntak av pkt.12.2.2.2, pkt. 12.3 g pkt. 12.4, kap. 13 og kap 20 (ca. 300 sider).
- Magnus Matningsdal, Norsk spesiell strafferett 2. utgave 2016

kap.1, 2, 6, 7, 8,

kap. 9 med unntak av pkt. 9.10,

kap. 10,

kap. 11 med unntak av pkt. 11.8-11.11,

kap. 12 med unntak av pkt. 12.5,

kap. 13 med unntak av pkt. 13.6-13.7,

kap. 15,

kap. 16 med unntak av pkt. 16.10 og 16.12,

kap. 17. med unntak av pkt. 17.8-17.9,

kap. 18 med unntak av pkt. 18.4,

pkt.19.1,

pkt. 20.1-20.4,

pkt. 21.1-21.2,

kap. 22 med unntak av pkt. 22.4,

kap. 23 med unntak av pkt. 23.6-23.9,

kap. 28 med unntak av pkt. 28.9-28.10,

kap. 29 med unntak av pkt. 29.5,

kap. 30 med unntak av pkt. 30.5,

kap. 31 med unntak av pkt. 31.10-31.11,

kap. 32 med unntak av pkt. 32.4-32.5,

kap. 37 med unntak av pkt. 37.10-37.11,

kap. 38 med unntak av pkt. 38.4-38.5,

kap. 39 med unntak av pkt. 39.11-39.12,

kap. 41 med unntak av pkt. 41.8,
kap. 42 med unntak av pkt. 42.3 og 42.5,
kap. 43 med unntak av pkt. 43.10 og 43.12,
kap. 44 med unntak av pkt. 44.3,
kap. 45 med unntak av pkt. 45.7,
kap. 46 med unntak av pkt. 46.3,
kap. 49 med unntak av pkt. 49.9,
kap. 50 med unntak av pkt. 50.4,
kap. 52 med unntak av pkt. 52.9, og
kap. 53 med unntak av pkt. 53.4 (ca. 225 sider).

Rettergang (20 sp)

Faget rettergang omhandler reglene for behandling av sivile saker og straffesaker og består av to disipliner - sivilprosess og straffeprosess, med like mange studiepoeng fordelt på hvert fag.

Sivilprosess

1) Faglig innhold

Sivilprosess omhandler reglene for domstolsbehandling av sivile saker. Prosessreglene bestemmer hvordan en må gå frem for å få rettslig beskyttelse for de posisjoner og/eller rettigheter som fremgår av de materielle regler. Faget omhandler prosessrettslige prinsipper og tvistelovens regler for saksbehandlingen. Kravet til rettferdig rettergang er av fundamental betydning, og grunnlaget for mer spesifikke prinsipper, som kontradiktorisk saksbehandling og likebehandling. I sivile saker er det opp til den enkelte part å utrede en sak og ta standpunkt til om den skal bringes inn for domstolene. Dette har betydning for utforming av regler og prinsipper på området. Disposisjonsprinsippet og forhandlingsprinsippet står her sentralt.

Disposisjonsprinsippet går ut på at det er partene som har herredømme over gjenstanden for prosessen. Kjernen i forhandlingsprinsippet er at partene har hovedansvaret for å skaffe til veie det faktiske grunnlaget for rettens avgjørelse, og at retten bare kan bygge på de påstandsgrunnlag som partene har påberopt. De øvrige sivilprosessrettslige prinsipper omhandles også; muntlig saksbehandling, bevisumiddelbarhet, offentlig saksbehandling, aktiv saksstyring og konsentrasjon av prosessen, proporsjonalitet, bevisfrihet og legdommerdeltakelse.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om prinsippene som gjelder for behandling av sivile saker, herunder den menneskerettslige forankringen av disse.
- avansert kunnskap om reglene om de alminnelige domstolars stedlige kompetanse
- avansert kunnskap om reglene om partsevne og prosessuell handleevne
- avansert kunnskap om reglene om søksmålgjenstand, søksmålssituasjon og partstilknytning.
- god kunnskap om utforming av stevning og tilsvær
- god kunnskap om rettskraftreglene
- god kunnskap om de øvrige forutsetninger som må foreligge for at en sak skal kunne tas til realitetsbehandling
- god kunnskap om behandling ved allmennprosess
- god kunnskap om hvilke bevis som kan føres, samt beviskravene
- Inngående kunnskap om rettens forhold til partenes prosesshandling

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere og løse sivilprosessrettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte
- benytte de prinsipper som gjelder for behandling av sivile saker i rettslig argumentasjon
- beskrive de enkelte skritt i saksbehandlingen for domstolene
- forstå og analysere hvilke roller og oppgaver de ulike aktørene har
- forstå og analysere etiske problemstillinger aktørene kan bli stilt overfor

3) Pensum

- Jussi Erik Pedersen, Jens Edvin Skoghøy, Grunnleggende sivilprosess, 2020, Universitetsforlaget (med unntak av kap. 11 om rettsmidler) (340 sider)
- Jens Edvin Skoghøy, Partenes påstandsgrunnlag som kompetansebegrensning for domstolene i dispositive sivile saker, Jussens Venner nr. 4, 2020, s. 207-233 (26 sider)

Straffeprosess

1) Faglig innhold

Det grunnleggende krav i straffeprosessen er at rettergangen skal være mest mulig betryggende. Dette betyr at de faktiske forhold så langt det lar seg gjøre blir klarlagt og at de rettslige spørsmål blir riktig avgjort, slik at ingen blir uriktig domfelt. Dette kravet må avveies mot hensynet til en hurtig og effektiv rettergang. Ved avveiningen av hensynene må det ses hen til sakens alvorlighet. Straffeprosess omhandler reglene for hvordan straffbare handlinger skal etterforskes og hvordan

saker om straff skal behandles i retten. I straffesaker har politi og påtalemyndighet ansvar for å forberede saken gjennom etterforskning og påtalebeslutning før den bringes inn for domstolene. Hovedvekten i faget er på straffeprosessuelle prinsipper og straffeprosesslovens regler for saksbehandling. Det gjelder mer detaljerte prinsipper som er retningsgivende for prosessen: Anklageprinsippet (domstolene trer bare i virksomhet etter begjæring av en påtaleberettiget), offentlighetsprinsippet, muntlighet i saksbehandlingen og bevisumiddelbarhet. Spørsmålene om adgangen til å lese opp tidligere avgitte forklaringer under hovedforhandlingen, tempoet i saksbehandlingen og adgangen til å straffeforfølge når det allerede er reagert på forholdet med en sanksjon (dobbeltstraff), er særlig blitt påvirket av EMK og EMDs praksis.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om siktedes rettigheter og plikter
- avansert kunnskap om fornærmedes rettsstilling
- avansert kunnskap om reglene om varetektsfengsling
- avansert kunnskap om prinsippene for behandling av straffesaker, herunder kompetansefordelingen mellom påtalemyndighet og domstol
- avansert kunnskap om hvilke bevis som kan føres, samt beviskravene
- avansert kunnskap om generelle vilkår for bruk av tvangsmidler
- god kunnskap om rettskraftreglene
- god kunnskap om tvangsmidlene
- god kunnskap om utforming av tiltalebeslutning
- god kunnskap om reglene om forsvarer og bistandsadvokat
- god kunnskap om reglene om gjennomføring av hovedforhandling og dom i tingretten
- kunnskap om organiseringen av påtalemyndigheten
- kunnskap om reglene om forelegg som straff.

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- identifisere og løse straffeprosessrettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte
- benytte de prinsippene som gjelder for behandling av straffesaker i rettslig argumentasjon
- beskrive de enkelte skritt i saksbehandlingen for domstolene
- forstå og analysere hvilke roller og oppgaver de ulike aktørene har

- forstå og analysere etiske problemstillinger aktørene kan bli stilt overfor

3) Pensum

- Ørnulf Øyen: Straffeprosess, Fagbokforlaget, Bergen 2019. Kapittel 4-16, 18-19, 21, 24-31, 33-36 og 41.

Praksis - Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått fjerde avdeling har studenten:

- kunnskap om praktisk juridisk arbeid
- kunnskap om metodiske problemstillinger tilknyttet praksis
- kunnskap om rettspolitiske og rettssosiologiske problemstillinger tilknyttet praksis
- kunnskap om yrkesetiske problemstillinger

Ferdigheter

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- reflektere over profesjonsorienterte erfaringer
- gjennomføre et selvstendig og avgrenset utredningsprosjekt under veiledning
- identifisere og diskutere yrkesetiske, metodiske og rettspolitiske/rettssosiologiske problemstillinger jurister kan støte på
- drøfte og ta stilling til enten metodiske, yrkesetiske, eller rettspolitiske/rettssosiologiske problemstillinger

Generell kompetanse

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- kommunisere rettslige resonnementer på en tydelig og presis måte, skriftlig og muntlig til fagfellesskapet, evt. også allmennheten
- foreta kritiske vurderinger av profesjonsorienterte problemstillinger

Generell kompetanse

Etter bestått fjerde avdeling kan studenten:

- anvende sine kunnskaper og ferdigheter om menneskerettigheter til å identifisere og løse menneskerettslige problemstillinger på flere rettsområder

- anvende kunnskap om internasjonal rett til å identifisere og løse folkerettslige- og internrettslige problemstillinger
- identifisere og analysere sammenhenger mellom sentrale prinsipper for rettergang
- utføre omfattende selvstendig arbeid, både skriftlig og muntlig, innenfor rettsområdene som inngår på avdelingen
- løse problemstillinger på rettsområdene som inngår på avdelingen, individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettslige resonnementer innenfor rettsområdene på avdelingen på en tydelig og presis måte, skriftlig og muntlig, til fagfellesskapet og allmennheten
- identifisere og reflektere over yrkesetiske problemstillinger som arbeid med fagene på avdelingen kan lede til, og analysere og håndtere disse på en forsvarlig måte.